

Mahkeme tarafından yayınlanan basın açıklaması:

HEYET KARARI OPUZ vs. TÜRKİYE

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bugün, Türk yetkililerin başvuru sahibi ve annesini aile içi şiddetten korumakta başarısız olmalarına ilişkin Opuz vs. Türkiye (başvuru no: 33401/02) davasıyla ilgili kararını (1) yazılı olarak açıkladı.

Mahkemenin oy birliğiyle aldığı karara göre;

- Yerel yetkililerin defalarca uyarılmış olmasına rağmen başvuru sahibinin eski kocasının, başvuru sahibinin annesini öldürmesi[nin engellenememesi] dolayısıyla, Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu'nun 2. Maddesi (yaşam hakkı) ihlal edilmiştir;
- Yerel yetkililerin, başvuru sahibini eski kocasının şedit ve saldırgan hareketlerinden korumakta başarısız olması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu'nun 3. Maddesi (işkencenin ve insanlık dışı ve haysiyet kırıcı muamelenin engellenmesi) ihlal edilmiştir; ve
- 2. ve 3. Maddelerle bağlantılı olarak, özellikle de Türkiye'deki adalet sisteminin aile içi şiddet vakalarında yaygın olarak gösterdiği edilgen tavır ve saldırganların cezasız kalmasının, kadınları [olumsuz yönde] etkilemesi de göz önüne alınarak, başvuru sahibi ve annesinin maruz kaldığı şiddetin cinsiyete bağlı olması ve kadına karşı ayrımcılık boyutuna ulaşması dolayısıyla [konvansiyonun] 14. Maddesi (ayrımcılığın önlenmesi) ihlal edilmiştir.

Konvansiyon'un 41. Maddesi (adil tatmin) uyarınca Mahkeme başvuru sahibine 30.000 Avro maddi ve manevi tazminat ile 6500 Avro masraf ve gider tutarının ödenmesine karar vermiştir.

1. Olayların akışı

Başvuru sahibi Nahide Opuz 1972 doğumlu olup Diyarbakır (Türkiye)'de ikamet etmektedir. Opuz, 1990 yılında, annesinin kocasının oğlu olan H.O. ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Opuz ve H.O. Kasım 1995'de evlenmişler ve 1993, 1994 ve 1996 yıllarında olmak üzere üç çocuk sahibi olmuşlardır. İlişkilerinin başlangıcından itibaren ciddi tartışmalar ve görüş ayrılıkları yaşamışlar ve halen boşanmışlardır.

Nisan 1995 ile Mart 1998 tarihleri arasında H.O.'nun şedit ve tehditkâr hareketlerine ilişkin dört ayrı olay, yetkililere intikal etmiştir. Bunlar arasında muhtelif dayak olayları, H.O.'nun bıçak çektiği bir kavga ve arabasını iki kadının üzerine sürmesi gibi olaylar vardır. Bu saldırıları takiben kadınları muayene eden doktorlar raporlarında, kanama, ezilme/çürüme, şişme, kesik ve sıyrıkları da içeren muhtelif yara ve sakatlıklara şahitlik etmişlerdir. Her iki kadının da hayati tehlike içeren sakatlıklara maruz kaldığı tıbbi olarak belgelenmiştir; başvuru

sahibi belirli bir dayak olayından, annesi ise arabalı saldırıdan sonra [bu yaraları almışlardır].

Bu olaylardan üçünde H.O.'ya karşı ölümle tehdit etme, ağır müessir fiil ve cinayete teşebbüs suçlarından cezai kovuşturma başlatılmıştır. Bıçaklama olayında ise delil yetersizliğinden takipsizlik kararı verilmiştir. H.O. iki kez gözaltına alınmış ve tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

Ancak bu kovuşturmaların her birinde başvuru sahibi ve annesi şikâyetlerini geri çektiğinden, yerel mahkeme davaları sürdürmemiştir. Ceza Kanunu'nun 456 § 4 Maddesi uyarınca davanın devam edebilmesi mağdurların şikâyetine bağlıdır. Arabalı saldırı olayı ile ilgili kovuşturma ise başvuru sahibinin annesinin sağlık durumunun ciddiyeti üzerine devam ettirilmiş ve H.O. üç ay hapse mahkum olduktan sonra cezası, para cezasına çevrilmiştir.

29 Ekim 2001 tarihinde başvuru sahibi, H.O. tarafından yedi yerinden bıçaklanmış ve hastaneye kaldırılmıştır. H.O.'ya bıçaklı saldırı suçundan 840.000 Türk Lirası (yaklaşık 385 Avro) para cezası verilmiş ve bu cezayı 8 taksitte ödeyebilmesi sağlanmıştır. [H.O.] polise verdiği ifadede karısıyla, karısının annesinin evliliklerine müdahale etmesi konusunda sık sık tartıştıklarını ve bu seferki tartışmada işlerin kontrolden çıktığını söylemiştir.

Bu olaydan sonra başvuru sahibinin annesi, daha önceki olaylarda H.O.'nun ısrarlı baskıları ve ölüm tehditleri yüzünden kendisinin ve kızının şikâyetlerini geri çekmek zorunda kaldıklarını iddia ederek H.O.'nun tutukluluk halinin devam etmesini talep etmiştir.

Başvuru sahibi ve annesi, Nisan 1998, Ekim ve Kasım 2001 tarihlerinde savcılık makamına H.O.'nun tehdit ve tacizlerine karşı şikâyette bulunmuşlar, hayatlarının tehlike altında olduğunu ifade ederek yetkililerin acil önlem almasını, örneğin H.O.'nun tutuklanmasını talep etmişlerdir. Bu korunma taleplerine karşılık olarak H.O. sorguya çekilmiş, ifadesi alınmış ve sonra serbest bırakılmıştır.

Son olarak 11 Mart 2002 tarihinde, kızıyla birlikte İzmir'e taşınmaya karar veren başvuru sahibinin annesi bir eşya kamyonetiyle seyahat ederken, H.O. kamyoneti durmaya zorlamış, yolcu kapısını açmış ve kadını vurmıştır. Başvuru sahibinin annesi olay anında ölmüştür.

Mart 2008'de H.O. cinayet ve yasa dışı ateşli silah bulundurma suçlarından hüküm giymiş ve müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. Temyiz sürecinde serbest bırakılan [H.O.], başvuru sahibinin annesini namus saikiyle öldürdüğünü, kadının karısını ve çocuklarını elinden alarak karısını ahlaksız bir yaşam biçimine yönelttiğini iddia etmiştir.

Nisan 2008'de başvuru sahibi savcılık makamına bir şikâyette daha bulunarak eski kocasının, serbest bırakıldıktan sonra, kendisini şimdiki erkek arkadaşı üzerinden tehdit etmeye başladığını söyleyerek, yetkililerin kendisini koruması için önlem almasını istemiştir. Mayıs ve Kasım 2008 tarihlerinde başvuru sahibinin temsilcisi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, [başvuru sahibinin korunmasına yönelik] hiçbir önlem alınmadığını bildirmiş ve Mahkeme bir açıklama talep etmiştir. Yetkililer bundan sonra başvuru sahibinin korunmasına

yönelik önlemler almış, eski kocasının fotoğraf ve parmak izlerini karakollara dağıtarak, eğer başvuru sahibinin yaşadığı yerin yakınlarında görülürse tutuklanmasını istemiştir.

Bu süreç içerisinde Ocak 1998'de, aile içi şiddete karşı özel önlemler öngören 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Yönelik Kanun yürürlüğe girmiştir.

2. Süreç ve mahkemenin teşekkülü

Başvuru Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce 15 Temmuz 2002 tarihinde tescil edilmiş, davanın esası ve kabul edilebilirliği aynı zamanda değerlendirilmiştir.

Konvansiyonun 36 § 2 Maddesi (üçüncü şahısların müdahalesi) ve 44 § 2 sayılı Mahkeme Kararı uyarınca Interights'dan alınan üçüncü şahıs mütalaalarının, mahkemenin yargılama usullerine müdahalesine izin verilmiştir.

Duruşma 7 Ekim 2008 tarihinde Starsbourg'daki İnsan Hakları Binası'nda açık olarak gerçekleştirilmiştir.

Karar [isimleri aşağıda sayılan] yedi hakimden oluşan Mahkeme Heyeti tarafından alınmıştır.

Josep **Casadevall** (Andora), **Başkan**,
Elisabet **Fura-Sandström** (İsveç),
Corneliu **Bîrsan** (Romanya),
Alvina **Gyulumyan** (Ermenistan),
Egbert **Myjer** (Hollanda),
Ineta **Ziemele** (Latvia),
Işıl **Karakaş** (Türkiye)

Mahkeme kayıt memuru: Santiago **Quesada**

3. Kararın özeti

Şikâyetler

Başvuru sahibi, Türk yetkililerin annesinin yaşam hakkını korumakta başarısız olduğunu ve tekrar eden şiddet olayları, ölüm tehditleri ve kendisinin maruz kaldığı yaralanma/sakatlanmalar karşısında görevlerini ihmal ettiklerini iddia etmiş; Madde 2 (yaşam hakkı), Madde 3 (işkencenin ve insanlık dışı ve haysiyet kırıcı muamelenin engellenmesi), Madde 6 (makul zamanda adil yargılanma hakkı) ve Madde 13'ü (etkili bir tazminat hakkı) dayanak göstermiştir. Ayrıca, Türkiye'nin iç hukukunun aile içi şiddete karşı kadınları koruyacak [önlemlerden] yoksun olduğunu ve bu durumun Madde 14'ü (ayrımcılığın önlenmesi) ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin kararı

Madde 2

Mahkeme, başvuru sahibinin örneğinde, H.O.'nun eşi ve eşinin annesine karşı gösterdiği şedit davranışlar ve [bu konudaki] sabıka kayıtları ve eşiyle eşinin annesinin sağlık ve güvenliğine karşı oluşturduğu sürekli tehdide dayanarak, daha fazla şiddet ve hatta ölümcül bir saldırının sadece mümkün değil aynı zamanda öngörülebilir olduğunu dikkate almıştır. Hem başvuru sahibi hem de annesi pek çok vakada fiziksel sakatlıklar/yaralar almışlar, psikolojik baskı ve ölüm tehditlerine maruz kalmışlar ve bunların sonucunda korkmuş ve ıstırap çekmişlerdir. Şiddetin dozu, H.O. bıçak ya da tabanca gibi ölümcül silahlar kullanacak kadar artmıştır. Başvuru sahibinin annesi, çiftin ilişkisine görünür müdahalesinden dolayı şiddetin hedefi haline gelmiştir; evde süregiden şiddetin psikolojik etkileri dolayısıyla çiftin çocukları da [bu olayda] kurban olarak görülebilir. Başvuru sahibinin annesinin öldürülmesiyle ilgili olarak, H.O. bir bıçak ve tabanca taşıdığı ve olaydan önce kurbanın evinin yakınlarında görüldüğü için, saldırıyı [önceden] planladığı düşünülebilir.

Üye Devletlerdeki yaygın uygulamaya göre, suç ağırlaştığı ya da daha fazla suç işlenme riski arttığı müddetçe, kurbanlar şikâyetlerini geri çekseler bile, kovuşturmanın kamu yararına sürdürülmesi beklenir. Ancak, H.O.'ya karşı açılan cezai kovuşturmaların tekrar tekrar yarıda kesilmesi konusunda yetkililer sadece, "aile meselesi" olarak algıladıkları [bu olaya] müdahale etmekten kaçınma gereğini ileri sürmüşlerdir. Açıkça görülmektedir ki yetkililer, şikâyetlerin geri çekilmesine neden olan sebepleri, başvuru sahibinin annesinin savcılık yetkililerine H.O.'nun ölüm tehditleri ve baskıları yüzünden böyle yapmak zorunda kaldıklarını söylemiş olmasına rağmen, dikkate almamışlardır. Kurbanların şikâyetlerini, H.O. serbestken ya da tutukluluk hali bittikten sonra geri çekmiş olmaları da ayrıca dikkate değerdir.

Kurbanlar şikâyetlerini geri çekseler bile kanuni çerçeve, savcılık yetkililerinin, H.O.'nun şedit davranışlarının cezai işlem gerektirecek kadar ciddi olduğu ve başvuru sahibinin fiziksel bütünlüğüne sürekli bir tehdit oluşturduğu gerekçesiyle H.O. aleyhinde cezai kovuşturmaya devam edebilmesine olanak verecek şekilde düzenlenmeliydi. Bu nedenle Türkiye, her türlü aile içi şiddetin cezalandırılacağı ve kurbanların korunmasına yönelik yeterli koşulların sağlanacağı bir sistem kurmakta ve bu sistemi etkili olarak uygulamakta başarısız olmuştur.

Yerel yetkililer 4320 sayılı kanunun öngördüğü koruyucu tedbirleri yürürlüğe koyabilir veya H.O.'nun şikâyet sahibinin annesiyle görüşmesini, iletişim kurmasını, yanına yaklaşmasını veya belirli bölgelerde bulunmasını yasaklayan bir emir çıkartabilirlerdi. Tam tersine, başvuru sahibinin mükerrer koruma talepleri, özellikle de 2002 yılının Şubat ayı sonundaki [talebi] karşısında yerel yetkililer, H.O.'nun ifadesini alıp sonra serbest bırakmak dışında edilgen kalmışlar; iki hafta sonra ise H.O. başvuru sahibinin annesini vurarak öldürmüştür.

Dolayısıyla Mahkeme yerel yetkililerin, başvuru sahibi ve annesine karşı şiddeti önlemek, H.O.'ya karşı cezai veya diğer caydırıcı önlemleri almak konusunda yeterli hassasiyeti göstermedikleri sonucuna varmıştır. Suç itiraf edilmiş olmasına rağmen cinayet soruşturmasının şimdilik 6 yıldan fazla sürmesi, bu soruşturmanın da etkin bir şekilde yürütülmediğini göstermektedir. Dahası, bu olayda ceza hukuku sisteminin caydırıcı bir etkisi olmamıştır. Yetkililer, yeterli önlemlerin alınamaması konusunda kurbanların davranışlarından kaynaklanan bir sorun da gösterememişlerdir. Bütün bu nedenlerden dolayı Türk yetkililer, Madde

2'yi ihlal ederek, başvuru sahibinin annesinin yaşam hakkını korumakta başarısız olmuşlardır.

Madde 3

Mahkeme, H.O.'nun eylemlerine verilen karşılığın, işlediği suçların ağırlığı karşısında son derece yetersiz kaldığını dikkate almıştır. H.O. üzerinde hiçbir önleyici ya da caydırıcı etkisi olmayan kazai kararlar etkisiz kaldığı gibi, H.O.'nun eylemlerine karşı bir dereceye kadar müsamaha gösterildiğini de açığa çıkartmıştır. Özellikle arabalı saldırıdan sonra H.O. sadece 25 gün tutuklu kalmış ve başvuru sahibinin annesini ciddi surette yaralamasına karşın sadece para cezasına çarptırılmıştır. Başvuru sahibini yedi yerinden bıçakladıktan sonra sadece küçük bir para cezasına çarptırılması ve bu cezanın da takside bağlanması da, ayrıca çok çarpıcıdır.

Ocak 1998'de 4320 sayılı kanun yürürlüğe girmeden önce Türk kanunları, savunmasız insanları aile içi şiddete karşı korumak üzere özel idari ve adli önlemler öngörmemekteydi. [Fakat] yerel yetkililer, kanun yürürlüğe girdikten sonra bile başvuru sahibini korumak için öngörülen önlem ve yaptırımları etkin bir şekilde uygulamamışlardır.

Son olarak Mahkeme, başvuru sahibinin maruz kaldığı şiddetin henüz son bulmadığını ve yetkililerin eylemsizliklerine devam ettiğini büyük bir endişeyle kaydetmiştir. Başvuru sahibinin Nisan 2008 tarihli talebine rağmen, Mahkeme Hükümetten aldığı koruma tedbirlerini bildirmesini isteyinceye kadar, [bu yönde] herhangi bir önlem alınmamıştır.

Mahkeme bütün bunlara dayanarak, yetkililerin, başvuru sahibinin kişisel bütünlüğünün eski kocası tarafından ciddi surette ihlal edilmesine karşı koruma amaçlı etkin caydırıcılık önlemlerini almamalarının bir sonucu olarak, Madde 3'ün ihlal edildiği kanısına varmıştır.

Madde 14

Mahkeme ilk olarak, kadına karşı ayrımcılık ve şiddet konusunda uzmanlaşmış bazı uluslararası insan hakları belgelerindeki hükümlere, özellikle de Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Belem do para Konvansiyonuna, ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu ve Inter-America Komisyonu gibi uluslararası hukuk yapılanmalarının ilgili belge ve kararlarına başvurmuştur. Devletlerin büyük çoğunluğunca kabul edilen [bu] uluslararası hukuk kuralları ve prensipleri, Devletin kadını aile içi şiddete karşı koruyamadığı durumlarda –kasıt olmasa bile- kadınların kanun tarafından eşit korunma hakkının ihlal edilmiş olduğunu ifade etmektedir.

Başvuru sahibi tarafından sunulan ve iki önemli sivil toplum kuruluşu, Diyarbakır Barosu ve Uluslararası Af Örgütü tarafından kaleme alınan ve Hükümet tarafından da itiraz edilmeyen rapora göre, [resmi makamlara] intikal eden aile içi şiddet vakalarına en çok, başvuru sahibinin o dönemde yaşadığı Diyarbakır'da rastlanmaktadır. Bu kurbanların hepsi kadın, büyük çoğunluğu Kürt kökenli, ya hiç okumamış ya da eğitim düzeyi düşük ve genellikle bağımsız bir gelir kaynağından yoksundur.

Raporlar aile içi şiddete yetkililer tarafından müsamaha gösterildiğini ve Hükümet tarafından işaret edilen çözümlerin etkili biçimde işletilmediğini ima etmektedir. Araştırmalar göstermiştir ki, 4320 sayılı Kanuna rağmen, kurbanlar aile içi şiddet olaylarını karakollara bildirdikleri zaman, polis yetkilileri bu şikâyetleri araştırmak yerine arabuluculuk rolü üstlenmekte, kurbanları şikâyetlerinden vazgeçip eve dönmeye ikna etmeye çalışmaktadırlar. Polis memurlarının olumsuz tavırları ve mahkemelerin bu emirleri bir tür boşanma gibi ele almaları dolayısıyla 4320 sayılı Kanununun [öngördüğü] emirlerin çıkartılması ve uygulanmasında sık sık gecikmeler olmaktadır. Dahası, aile içi şiddet suçu işleyenler caydırıcı cezalar almamakta; mahkemeler cezaları gelenek, töre veya namus gibi gerekçelerle hafifletmektedir.

Bütün bunlara dayanarak mahkeme, aile içi şiddetin esas olarak kadınları etkilediğini ve Türkiye'deki yaygın ve ayrımcı adli edilgenliğin aile içi şiddeti teşvik eder bir ortam yarattığını ve başvuru sahibinin [bu durumu raporunda] göstermeyi başardığını dikkate almıştır. Buna binaen, başvuru sahibi ve annesinin maruz kaldığı şiddetin cinsiyete bağlı olduğu addedilebilir ve bu da kadına karşı ayrımcılığın bir türüdür. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde Hükümetin gerçekleştirdiği reformlara rağmen, başvuru sahibinin olayında görülen adli sistemin genel kayıtsızlığı ve saldırganların istifade ettiği dokunulmazlık, aile içi şiddetle mücadelede yeterli bir kararlılık olmadığını göstermektedir. Bu yüzden Mahkeme, Madde 2 ve 3 ile birlikte, Madde 14'ün de ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Diğer maddeler

Yukarıdaki bulguların ışığında Mahkeme aynı olayları Madde 6 ve 13 bağlamında tekrar değerlendirmeye gerek görmemiştir.

Mahkemenin kararları internet sitesinde bulunabilir (<http://www.echr.coe.int>).

Basınla ilişkiler

Stefano Piedimonte (tel : 00 33 (0)3 90 21 42 04)

Tracey Turner-Tretz (tel : 00 33 (0)3 88 41 35 30)

Paramy Chanthalangsy (tel : 00 33 (0)3 88 41 28 30)

Kristina Pencheva-Malinowski (tel : 00 33 (0)3 88 41 35 70)

Céline Menu-Lange (tel : 00 33 (0)3 90 21 58 77)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 1959 yılında Strasbourg'da Avrupa Üye Devletler Konseyi tarafından, 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonunun ihlali iddialarını soruşturmak üzere kurulmuştur.

(1) Konvansiyonun 43. Maddesi uyarınca, istisnai durumlarda, Heyet kararının alınmasından itibaren üç ay içinde davanın taraflarından herhangi biri, davanın 17 üyeli Yüksek Mahkeme Heyetine götürülmesini talep edebilir. Bu durumda, beş hâkimden oluşan bir jüri heyeti, Konvansiyon ya da protokollerinin yorum ve uygulanmasına yönelik ciddi şüpheler olup olmadığını değerlendirir ve gerekli görülürse, son kararı Yüksek Heyet verir. Eğer bu tür şüpheler ortaya çıkmamışsa, jüri talebi reddeder ve karar kesinleşmiş olur. Aksi takdirde Heyet

kararları üç aylık sürenin sonunda veya taraflar böyle bir talepleri olmadığını ilan ederse, daha erken kesinleşir.

(2) Sicil tarafından hazırlanan bu rapor Mahkemeyi bağlamaz.